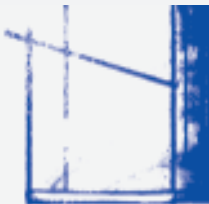

Miljenko Jurković

NOVA ISTARSKA UMJETNIČKA TOPOGRAFIJA?

Hereditas Histriae I: Tar, Frata, Vabriga: Kulturna baština, (ur.) Dragana Lucija Ratković, serija, Poreč, Zavičajni muzej Poreštine, 2006., 432 str., ISBN 953-6302-43-8

Prije nekoliko tjedana pojavio se prvi svezak posve nove serije, *Hereditas Histriae*, pokretanje koje nas je u prvi mah začudilo, a onda vrlo ugodno iznenadilo. Riječ je, naime, o još jednom pokušaju izdavanja korpusa spomeničke građe po teritorijalnom principu, onom istom po kojem Institut za povijest umjetnosti u Zagrebu već dugo nastoji realizirati *Umjetničku topografiju Hrvatske*. Ova pak knjiga, prva u seriji, pod nazivom Tar, Frata, Vabriga, obrađuje spomeničku građu tih triju naselja župe u neposrednoj blizini Poreča.

Knjiga, ili korpus, ili monografija, ili umjetnička topografija, ili zbornik, ili katalog, kako god ju htjeli nazvati, rezultat je s jedne strane entuzijazma grupe istraživača iz Istre, a s druge entuzijazma lokalne zajednice koja je itekako prepoznala važnost publiciranja povijesno-umjetničke, povijesne, arheološke, arhivske građe u razne, njima zanimljive svrhe. Knjiga nije u potpunosti koncipirana poput klasičnih umjetničkih topografija. Naime, sastoji se od tri dijela: kataloga pokretne i nepokretne kulturne baštine; transkripcije prijeto-

da zapisnika pastoralnih vizitacija i crkvenih inventara; u trećem su pak dijelu različiti prilozi o pojedinim lokalitetima, o pojedinim grupama spomenika, o pojedinim povijesnim aspektima. Svemu prethodi Uvod u novu seriju *Hereditas Histriae* kao ediciju Zavičajnog muzeja Poreštine koju potpisuju voditeljica Muzeja Elena Uljančić-Vekić i Dragana Lucija Ratković, urednica edicije, te uvod u prvu knjigu iz pera glavne urednice. Već je u tim predtekstovima naznačeno nešto na što bih volio skrenuti pažnju. Činjenica je, naime, da je doista lokalna zajednica prepoznala važnost projekta i da se u potpunosti uključila u ovaj prvi svezak. Ukoliko sprega između znanosti, struke, kulturnih institucija i onih koji tu djelatnost financiraju i ubuduće bude takva, postignut je značajan uspjeh u promociji kulturne baštine općenito i velik korak u podizanju svijesti građana o svojoj vlastitoj baštini, koju valja čuvati i dostojno promovirati.

Drugo što valja naglasiti jest koncept knjige koji povezuje s jedne strane katalog spomeničke baštine (i pokretne i nepokretne), a s druge iscrpne prijepise arhivskih dokumenata u kojima se kroz stoljeća popisuju upravo inventari pokretne spomeničke baštine, dakako, samo u crkvenim interijerima. Time bi se u logičnome slijedu, statističkim usporedbama postojećega i zapisanoga mogli upotpuniti i virtualni inventari davno nestale spomeničke baštine.

Takav poticaj i takvo dobro ozračje u integraciji kulturne baštine u razvoj regije, uklapanje dosega nekoliko struka u koncept "održivog razvoja", u kojem se u ukupnom kulturnom životu vrednuju i djelatnosti koje se inače mogu, a često se tako i misli, smatrati samo tere-

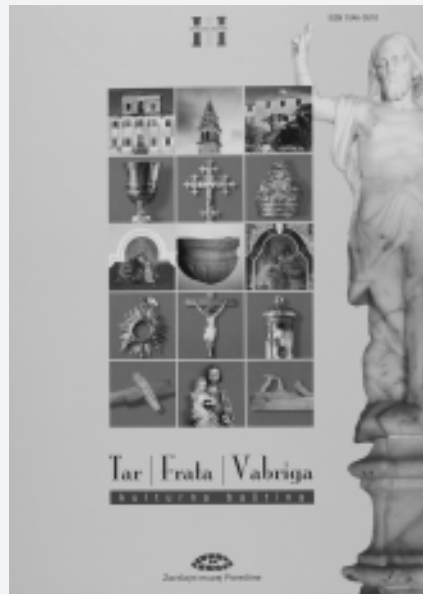
tom u proračunima i samo potrošačkima, a ne isplativima, postalo je u Istri moguće posljednjih petnaestak godina zbog sustavnog promoviranja baštine u široj javnosti. To se u prvom redu može zahvaliti činjenici što je prije desetak godina Istra dobila vlastiti regionalni Konzervatorski ured odvajanjem od "megaura" za Istru, Kvarner, Riječko okružje, Gorski kotar, lucidnim promišljanjem njegova tadašnjega pročelnika, Ivana Matejčića, koji je, konačno, i postao prvim pročelnikom istarskoga Ureda. Na to se nadovezalo zapošljavanje većeg broja mladih stručnjaka različitih profila, kao i djelatnosti drugih znanstvenih i kulturnih institucija u Istri, od kojih, uz one odavno etablirane, valja spomenuti i dva istraživačka centra Sveučilišta u Zagrebu: onaj za arheologiju u Puli i onaj za kasnu antiku i srednji vijek u Motovunu.

Župa izabrana za prvi svezak serije relativno je siromašna i njezina, kako pokretna, tako i nepokretna spomenička baština nije u cjelini velika ni vrhunske kvalitete. Međutim, doista valja istaknuti da je primjerice prvi put objavljena, što se tiče nepokretne baštine, stancija Blek, koja će sada nužno ući u sve preglede kasnoantičke i ranosrednjovjekovne arhitekture Hrvatske i, nadam se, potaknuti ozbiljna arheološka istraživanja. Što se pak pokretne baštine tiče, riječ je, manje-više, o crkvenim umjetninama renesanse i baroka i, dakako, većim dijelom još kasnijim spomenicima. No, među njima doista treba istaknuti, primjerice, renesansne i barokne drvene kipove i oltare, od kojih smo, recimo, do sada poznavali po nekoliko primjera u porečkom Dijecezanskom muzeju; ili pak slike Jurja Venture koje upotpunjuju opus tog zadarskog majstora koji uglavnom radi u susjednoj Sloveniji, u Koprju.

Svi su spomenici obrađeni u prvom dijelu knjige po standardnom obrascu za kataloške jedinice (njih 276), koje potpisuju D. Ratković, N. Nefat, S. Mustač i V. Muk. Uz konstataciju da je posao katalogiziranja obavljen vrlo korektno, valja napomenuti da se u deskriptivnim dijelovima nije vodilo računa o kvaliteti spomenika, pa su duljine tekstova neujednačene i često ne odgovaraju važnosti pojedinog djela. Drugi je dio knjige naslovljen *Transkripcija i prijevod zapisnika pastoralnih vizitacija i crkvenih inventara*, koji potpisuje E. Uljančić-Vekić, uz koautore T. Ujčić i J. Jelinčića, a uz terminološku redakciju M. Vidovića. O korisnosti publiciranja te vrste arhivske građe ne treba ni govoriti jer je uvijek izvrstan izvor informacija povjesničarima umjetnosti, povjesničarima, arheolozima... Ono što se možda moglo dodatno učiniti jest analiza tekstova, moguće i sravnjivanje teksta i postojećih inventara.

Treći je dio knjige koristan zbroj tekstova o baštini triju cjelina župe Tar. Oni su uglavnom rezultat istraživačkih ili pak zavičajnih predlekcija njihovih autora i ne pretendiraju biti dijelovima cjelovite slike. Tako G. Benčić potpisuje *Arheološki lokaliteti na području Tara, Frate i Vabriga, Nastanak Tara - od kule do naselja, Prilog poznavanju povijesti Tara, Frate i Vabriga*; V. Zajec *Oltari i skulptura od 17. do 19. stoljeća u crkvama tarske župe*; G. Paoletti *Komemorativna medalja o boravku Pape Pia VII. u Taru*; M. Manin *Značajke katastarskih općina Tara, Frate i Vabriga prema katastru Franje I.*; B. Poropat *Matične knjige župe Tar s posebnim osvrtom na matičnu knjigu krštenih (1815.-1849.) i matičnu knjigu umrlih (1815.-1862.)*; V. Muk *Razvoj tehničke izrade i uloga voza na području Istre s posebnim osvrtom na Tar*; i T.

Ujčić *Pregled arhivskog gradiva za područje Tara, Frate i Vabriga*. Taj bi dio u budućim svescima valjalo riješiti sintetskim tekstovima po pojedinim kronološkim segmentima i po likovnim vrstama, kao što je to u ovom svesku tekst V. Zajec, ukoliko serija želi imati i potpunu znanstvenu valorizaciju. Tekstovi pak ovdje publicirani imaju vrlo različitu "specifičnu težinu", od "grubog", ali vrlo korisnog pregleda (G. Benčić), preko zanimljivih "zavičajnih" osvrta (G. Paoletti, V. Muk), do stručne (B. Poropat, T. Ujčić) i znanstvene obrade (M. Manin, V. Zajec). Možda je za dobivanje sinteze trebalo pozvati stručnjake koji se pojedinim segmentima istarske prošlosti intenzivno bave.

Naravno, kao i svakoj drugoj knjizi, i ovoj se može naći zamjerki, što manjih, što većih. Primjerice, čini se da je izostala temeljita lektura tekstova jer je jezično knjiga prilično neujednačena, a gdjegdje je i stručna terminologija prilično upitna. Unatoč kataloškoj ori-

jentaciji čitave knjige čini se da ipak nedostaju razna kazala, primjerice umjetnika, koji bi olakšali praćenje tekstova u trećem dijelu knjige. Nadajmo se, dakako, da će se u sljedećim svescima striktnije paziti na te detalje.

Valja svakako pozdraviti ovu ediciju, koja nas je doista ugodno iznenadila, i svakako se nadamo da neće, kao što to često biva, ostati jedina u novopokrenutoj seriji ili, pak, da će se još dugo čekati na nove sveske.